

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över remiss av betänkandet När behovet får styra – ett tandvårdssystem för en mer jämlik tandhälsa (SOU 2021:8)

Ert dnr S2021/01972

Inspektionen för vård och omsorg, IVO, tillstyrker betänkandet med följande synpunkter och har i övriga delar inga synpunkter på de lämnande förslagen..

Synpunkter sammanfattningsvis

Utifrån IVO:s uppdrag som tillsynsmyndighet vill vi uppmärksamma följande punkter i betänkandet.

- IVO delar utredningens uppfattning att tillståndsplikt för tandvårdsverksamheter bör utredas.
- IVO delar utredningens slutsats att bestämmelser, som reglerar vårdgivarnas skyldigheter när en behandling måste göras om, behöver utvecklas.
- IVO tillstyrker utredningens förslag att offentlig tandvård som utgångspunkt ska organiseras så att den kan ges nära befolkningen och delar utredningens uppfattning att tillgänglighet till tandvård ska ses som en viktig faktor för att uppnå en jämlik tandhälsa. Denna aspekt kräver ytterligare utredning.
- IVO tillstyrker att tandvårdslagen ses över och ensas med hälso- och sjukvårdslagen.
- IVO tillstyrker att tandhälsoregistret utökas så att även data om barn och unga vuxnas tandhälsa och tandvård omfattas.
- IVO tillstyrker införandet av individuella tandhälsoplaner och delar utredningens uppfattning om att det krävs förbättrad patientinformation och dokumentation.
- IVO tillstyrker utredningens förslag avseende nytt selektivt tandvårdsstöd för personer med särskilda behov.
- IVO delar utredningens uppfattning om att samverkan mellan myndigheter för att stärka tillsynen och förhindra fusk och felutnyttjande av tandvårdsstödet behöver utvecklas.

IVO:s utvecklade synpunkter

2.4.1, Tillståndsplikt

Utredningen lyfter att frågan om tillståndsplikt för tandvårdsverksamheter behöver utredas ytterligare. IVO delar denna uppfattning, och betänkandets resonemang kring frågan.

Erfarenheterna från IVO:s tillsyn är tydliga, det finns en risk att oseriösa verksamhetsutövare lockas av möjligheterna att göra förtjänster genom att missbruka det statliga tandvårdsstödet. Erfarenheter från IVO:s tillsyn talar för att patientsäkerheten inte är prioriterad i dessa verksamheter, varför ytterligare verktyg för att komma till rätta med oseriösa verksamheter är välkomna.

Inför en tillståndsprovning på tandvårdsområdet bör syftena med detta klargöras. Om syftet enbart är att komma åt oseriösa verksamhetsutövare kan det vara tillräckligt att en ägar- och ledningsprovning sker som ett led i anslutningsförfarandet till det statliga tandvårdsstödet. Om syftet är att säkerställa att verksamheten kommer att kunna bedrivas på ett patientsäkert sätt kan tillståndsprovning införas, där verksamhetens totala förmåga att leva upp till patientsäkerhetskrav bedöms. I denna granskning kan ägar- och ledningsprovning ingå som en del.

Tillståndsplikt leder till ökat resursbehov hos såväl verksamhetsutövare som myndighet, vilket bör vägas in när man beslutar om hur en eventuell tillståndsplikt implementeras.

IVO har rapporterat till regeringen om tillståndsprovning som verktyg för att bidra till säker vård med hög kvalitet på socialtjänstens område. Slutsatserna i rapporten kan i tillämpliga delar även gälla tandvården (Analys av regelverket för tillståndsprovning - Slutrapport av regeringsuppdrag IVO 2021-4.).

2.4.5, Övrigt, patientens rättigheter när en behandling misslyckas

Utredningen konstaterar att efterlevnaden av befintliga krav på patientförsäkring och förtroendenämnder på tandvårdsområdet behöver analyseras närmare. Utredningen konstaterar även att bestämmelser som reglerar vårdgivarnas skyldigheter när en behandling måste göras om behöver utvecklas. IVO delar här utredningens slutsatser. Många av IVO:s ärenden av typen klagomål från enskilda skulle kunna lösas på ett för patienten bättre sätt om det fanns tydligare krav på vårdgivarna när det gäller omgörningar och garantier.

7.1.5, Regionernas ansvar för invånarnas tillgång till tandvård

Utredningen har bl.a. pekat på de regionala skillnaderna i oral hälsa som föreligger i Sverige samt att det finns en regional obalans när det gäller tillgången till tandvårdspersonal. Utredningen föreslår att det ska införas en princip i tandvårdslagen om att offentlig tandvård som utgångspunkt ska organiseras så att den kan ges nära befolkningen. IVO tillstyrker förslaget och bedömer att frågan behöver utredas vidare, bland annat gällande hur en sådan princip ska formuleras för att ge möjligheter att utöva tillsyn gällande tillgänglighet till tandvård. Det finns ingen vårdgaranti eller motsvarande på tandvårdsområdet, och det finns inte heller några samlade data beträffande tillgänglighet på tandvårdsområdet.

Frågan om hur och i vilken utsträckning bristande tillgänglighet till tandvård leder till försämrad tandhälsa är svår att besvara ur ett patientperspektiv. Om det inte finns tillgång till tandvård i närområdet blir det upp till varje individ att själv prioritera att söka tandvård på annan ort. De som inte får komma till tandvård, till exempel på grund av långa väntetider, har inte någon självklar instans att vända sig till. En anmälan eller ett klagomål till IVO om bristande tillgänglighet leder som regel inte till att ärendet utreds eftersom IVO:s utredningsskyldighet är begränsad. I ärenden som rör bristande tillgänglighet till tandvård är det ofta svårt att identifiera dels en tydlig konsekvens för patienten, dels vem som kan hållas ansvarig.

IVO har besvarat ett regeringsuppdrag om att beskriva risker med bristande tillgänglighet och lämna förslag på tillsyn den 15 juni 2021. De allmänna slutsatserna i den rapporten kan även tillämpas på tandvårdsområdet. (Tillsyn av tillgänglighet i hälso- och sjukvården, IVO 2021-07). I denna rapport lyfter IVO vikten för tillsynen att kunna ta del av data från andra myndigheter för att kunna bedriva en effektiv och riskbaserad tillsyn gällande tillgänglighet till vård.

Utredningen föreslår att det införs en princip i tandvårdslagen om att offentlig tandvård som utgångspunkt ska organiseras så att den kan ges nära befolkningen. Detta bör kopplas till ett krav på registrering av uppgifter om tillgänglighet som kan följas upp, i likhet med bestämmelserna för vårdgarantin på hälso- och sjukvårdens område.

7.3.10 Bristfälliga kunskaper om tandvårdssystemet och om journalsystemens uppbyggnad

Utredningen berör utformningen av tandvårdens journalsystem. Utredningen anser att det borde finnas goda skäl för vårdgivarna att ställa krav på en bättre uppbyggnad av journalsystemen så att detta följer det statliga tandvårdsstödet systematik.

Patientjournalen är det viktigaste dokumentet för den enskilde patientens säkerhet och kvalitet i vården. IVO vill därför, utifrån erfarenheterna från granskning av tandvårdens journaler, poängtera att det är av väsentlig betydelse för kvalitén på journalerna och för patientsäkerheten att journalen tydligt beskriver patientens status, utförd tandvård och tandvårdens bedömningar. Detta bör vara åtskilt från de noteringar som krävs för att följa regelverket inom det statliga tandvårdsstödet. Ändringar i utformningen av journalsystemen bör därför utgå från att såväl patientdatalagens krav, som kraven från tandvårdsstödet ska uppfyllas. IVO ser i sin tillsyn journaler som förts huvudsakligen för att kunna utnyttja det statliga tandvårdsstödet. I dessa fall är journalen som regel otillräcklig för att kunna bedöma den vård som utförts, och om vården utförts på ett patientsäkert sätt. IVO välkomnar en förändring av journalprogrammen så att tandvårdsstödet koppling mellan tillstånd och behandlingsåtgärd förtydligas. Eftersom tandvårdsstödet beskrivning av tillstånd och åtgärder är begränsad, krävs det dock utförligare beskrivningar av patientens tillstånd och genomförda behandlingsåtgärder för att kraven på god journalföring ska uppfyllas.

7.4.4, Tandvård ska stå i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet

Utredningen föreslår att formuleringen “att tandvården ska bedrivas så att den uppfyller kravet på en god tandvård. Detta innebär att den ska vara av god kvalitet och stå i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet,” ska införas i tandvårdslagen. IVO tillstyrker detta, utifrån att vårdgivarnas ansvar blir tydligare, och likformigt beskriven som i patientsäkerhetslagen.

7.4.6, Vårdgivarens ansvar för information till patienten tydliggörs

Utredningen föreslår att vårdgivarens ansvar för att ge patienten information om behandling och egenvård tydliggörs genom att tandvårdslagen tillförs tydliga skrivningar om detta. IVO välkomnar detta, och konstaterar att det är många ärenden hos IVO där bristande information till tandvårdens patienter utgör en väsentlig del.

8.9.3 Data om barn och unga vuxnas tandhälsa och tandvård till tandhälsoregistret

Utredningen föreslår att tandhälsoregistret bör utökas till att omfatta tandhälsa och munstatus samt regelbunden och fullständig tandvård till barn och unga vuxna. IVO tillstyrker detta och vill samtidigt peka på möjligheten att använda tandhälsoregistrets data för tillsyn. Detta kan inkluderas i det utredningsuppdrag som utredningen föreslår till TLV och Socialstyrelsen.

9.2.2, Tandhälsoplan ska ersätta ATB, STB och undersökningsprotokoll

Utredningens föreslår införande av en tandhälsoplan baserad på individuell riskbedömning. Det är ett återkommande fynd i IVO:s tillsyn att grundsjukdomarna karies och tandlossning inte behandlas på ett tillräckligt effektivt sätt. IVO tillstyrker införandet av individuella tandhälsoplaner. Det blir en tydlig dokumentation för patienten, som även kan följas upp i tillsyn. Därmed skapas möjlighet att komma till rätta med dessa brister.

10.5 och 10.6, Förslag om ett nytt selektivt tandvårdsstöd som en del av det statliga tandvårdsstödet

Om utredningens förslag avseende nytt selektivt tandvårdsstöd för personer med särskilda behov genomförs kommer dagens situation, där patienter bedöms olika och får olika stöd beroende på vilken region man är bosatt i, att upphöra. Ett samlat regelverk för hela riket innebär också att patienter och vårdgivare får lättare att förstå hur stödet fungerar. Därmed får de lättare att tillgodogöra sig stödet. När, som utredningen föreslår, det regionala tandvårdsstödet överförs till Försäkringskassan, öppnas också nya möjligheter för effektiv tillsyn. IVO tillstyrker detta. IVO välkomnar också utredningens förslag om samverkan mellan myndigheter och organisationer när det gäller utveckling, administration och reglering.

12.6.2, Konsekvenser för brottsligheten och för det brottsförebyggande arbetet

Utredningen berör frågan om informationsutbyte mellan myndigheter för att effektivisera tillsynen. IVO bedömer att denna fråga är väsentlig, såväl för att hindra oseriösa

verksamhetsutövare som för att bedriva effektiv tillsyn på patientsäkerhetsområdet. IVO har goda erfarenheter av att dela information i tillsynsärenden med Försäkringskassan, och välkomnar att detta kan bli aktuellt för en större grupp av myndigheter, och omfatta en större grupp av patienter. I detta sammanhang vill IVO än en gång peka på möjligheten och vikten av att utveckla användningen av Socialstyrelsen tandhälsoregister för uppföljning och tillsyn.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Sofia Wallström. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Sabina Wikgren-Orstam, Anna Sundberg och Peder Carlsson samt chefsjuristen Linda Almqvist deltagit. Inspektören Anders Wikander har varit föredragande.

Inspektionen för vård och omsorg

Sofia Wallström

Anders Wikander

Detta yttrande har godkänts via e-post.